

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/301892165>

Liberalna monokratija ili konačna šteta“. 2012. Filozofski godišnjak 25: 63–72

Article · January 2012

CITATIONS

0

READS

24

1 author:

Vojin Rakic

University of Belgrade

204 PUBLICATIONS 551 CITATIONS

SEE PROFILE

Originalni naučni rad
UDK 316.324.8:172.4
327:172.4

VOJIN RAKIĆ

LIBERALNA MONOKRATIJA ILI KONAČNA ŠTETA¹

1. Uvod

Neke od tehnoloških inovacija povećavaju autodestruktivne mogućnosti čovečanstva. U njih spadaju nuklerano oružje, ekološke katastrofe izazvane ovim inovacijama, ali i nove biotehnologije. Autodestrukciju ljudskog roda pak ne prati odgovarajuće moralno napredovanje koje bi bilo pouzdani čuvar čovečanstva od njegovog samouništenja ili nanošenja takvog stepena destrukcije koje bi obesmisliilo život, tj. koje bi ljudima nanelo „konačnu štetu“ (za ovu tezu, kao i za pojam „konačne štete“, videti Persson and Savulescu 2011a).

Zastupaću stav da bi eudajmonistički tip delatnika trebalo da prevlada kako bi čovečanstvo smanjilo mogućnost sopstvenog uništenja. Eudajmoniju ovde razumem pre u stoičkom nego u aristotelijanskom smislu. Aristotel smatra da je upražnjavanje vrline najvažniji deo eudajmonije, mada uz to priznaje i važnost eksternih dobara (kao što je bogatstvo). Sa druge strane, stoici veruje da je vrlina nužna i dovoljna za eudajmoniju. Eksterna dobra stoga nisu relevantna. Kako je eudajmonija istinsko razumevanje i upražnjavanje vrline, ona nas moralno poboljšava. A ukoliko bude moralno poboljšano, čovečanstvo će biti manje sklono autodestrukciji.

1 Ovaj članak je nastao u okviru projekta 41004 "Retke bolesti: molekularna patofiziologija, dijagnostički i terapijski modaliteti i socijalni, etički i pravni aspekti", potprojekat Instituta za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu, "Bioetički aspekti: moralno prihvatljivo u biotehnoški i društveno mogućem", kao i projekta 43007 "Istraživanje klimatskih promena i njihovog uticaja na životnu sredinu: praćenje uticaja, adaptacija i ublažavanje" potprojekat Instituta za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu, "Etika i politike životne sredine: institucije, tehnike i norme pred izazovom promena prirodnog okruženja", a koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Neeudajmonistički činioци dominiraju savremenim svetom. Sledeći Bostroma (Bostrom 2009) razumem ih kao “delatnike koji maksimalizuju sopstvene sposobnosti u društvenom takmičenju”. Oni mogu biti pojedinci, grupe ili institucije. Na globalnom planu, neeudajmonistički činioци nastaviće da dominiraju savremenim svetom sve dok se različite države nadmeću za oskudne resurse. Teško je zamisliti ozbiljno moralno poboljšanje čovečanstva kao realno, ako države koje se međusobno takmiče imaju moć da nadziru tehnološki napredak i nameću mu moralna ograničenja. Prema tome, monokratija se čini preduslovom moralnog poboljšanja.

Ovde se pod monokratijom razume *globalni činilac* koji jedini ima moć odlučivanja na najvišem nivou. Ova moć u potpunosti kontroliše sve relevantne domene, sprečavajući i unutrašnje i spoljašnje pretnje svojoj vrhovnoj vlasti.² Sic (!): monokratija ne mora biti autokratija; štaviše, u ovom članku zastupa se ideja *liberalne* monokratije, tj. monokratije koja nastaje ne tako što se nameće “odozgo” već kao logična politička konsekvenca moralnog razvoja čovečanstva (za bliže razumevanje ovog koncepta videti pre svega drugi odeljak ovog članka).

Uzmimo veštačku inteligenciju (VI). Izrazito razvijenu inteligenciju mora da prati ista takva moralnost, jer je kognitivno unapređeno ljudsko biće opasnost za društvo ako njegovu izvanrednu inteligenciju ne nadzire izvanredan moralni osećaj. U tom slučaju, ono će svoju inteligenciju koristiti da bi nadmašilo svoje rivale, a njegovi postupci biće bez primerene moralne vrednosti. Kako ne bi došlo do toga, superinteligentno ljudsko biće treba da pripada eudajmonističkom tipu. Da bi se odgovorno razvijala VI, ovaj tip treba da dominira strukturama moći u svetu. A ova prevlast ponajpre može da se ostvari u monokratiji.³

Protivnici ideje da je monokratija podesno sredstvo koje bi vodilo ka društvenoj prevlasti eudajmonističkih delatnika, mogu da iznesu dva ključna razloga za svoj skepticizam:

- 1) Neke prečice do eudajmonije, tj. netradicionalni oblici moralnog i kognitivnog poboljšanja (MP i KP) pitanja su filozofske debate, ali ne postoje u “stvarnom životu” (primeri: VI ili neurohirurške intervencije koje bi mogle da nas moralno poboljšaju); stoga, netradicionalono

2 Za srodno shvatanje koncepta monokratije, videti Bostrom (2006). Bostrom umesto monokratije koristi pojam „*singleton*“.

3 Da bi bili sigurni da će monokratija obezbediti dominaciju eudajmonističkih delatnika, ona može da podržava:

- postojeće oblike eudajmonije;
- moralno poboljšanje svetske populacije obrazovanjem, lekovima ili neurohirurškim intervencijama koje bi mogle da stimulišu poverenje, empatiju i druge moralno poželjne osobine;
- razvijanje superljudske i supermoralne VI.

moralno poboljšanje i društvena prevlast eudajmonističkih delatnika trenutno nisu verovatni.

- 2) Monokratija nije realna u bliskoj ili doglednoj budućnosti; prema tome, nije moguće stvoriti nužne uslove za društvenu prevlast eudajmonističkih delatnika.

Oba razloga dovode u pitanje verovatnoću da čovečanstvo postane pretežno eudajmonističko, bilo odmah (razlog 1) ili u relativno bliskoj budućnosti (razlog 2). Međutim, prvi razlog ovde nije relevantan: on se odnosi na trenutno stanje stvari, stanje stvari koje se neprestano prevazilazi. Povrh toga, neka kognitivna i moralna poboljšanja već se odvijaju pomoću netradicionalnih sredstava (npr, lekovi postaju sve popularnija sredstva poboljšanja), a dalje inovacije tog tipa su izvesne u relativno bliskoj budućnosti. Stoga ću u ovom članku razmatrati i pobijati samo razlog 2.

Zaključicu da eudajmonija najuspešnije može da se ostvari u monokratiji, i da takva eudajmonistička monokratija sve više postaje realna mogućnost. Međutim, i samouništenje čovečanstva (ili neki drugi oblik "konačne štete") ostaje takođe moguć scenario.

2. Eudajmonistička monokratija

Monokratija, smatraju skeptici, nije realna mogućnost u bliskoj ili srednjeročnoj budućnosti. Takav stav čini mi se neopravdanim. Argumente protiv njega nalazim u sledećem: u Kantovom pojmu "etičke zajednice" i njegovim shvatanjima o svrsi istorije zasnovanoj na pojmu dužnosti, u dokazu da se broj liberalnih država povećao tokom prethodnih 200 i više godina (naročito vidljivim u nalazima do kojih dolazi jedan Majkl Dojl), kao i u tezama koje iznosim u knjizi *A Theory of the Normative Will*. Pomenutim argumentima potkrepiću ideju da čovečanstvo postepeno postaje sve moralnije. Pokazaću da je jedan poseban oblik kognitivnog i moralnog poboljšanja, takozvano "integrisano neuropoboljšanje" (K+M) P⁴, nešto što postaje sve realnije, nešto što će pomoći istorijskom kretanju čovečanstva ka većoj slobodi i pravednosti, i da je liberalna monokratija, u odnosu na ostale mogućnosti, najpoželjnije institucionalno uređenje za (K+M) P.

Nik Bostrom izlaže sledeće opcije za monokratiju ("singleton"). Monokratija bi mogla da bude demokratska svetska vlada, benevolentna i potpuno nadmoćna superinteligentna mašina, svetska diktatura, stabilan savez između vodećih sila, pa čak i nešto tako apstraktno kao što je opšte rasprostranjen moralni kod koji podrazumeva i uslove za obezbeđivanje sopstvene stabilnosti i sprovođenja odluka (Bostrom 2009).

4 Za obrazloženje koncepta integrisanja kognitivnog i moralnog poboljšanja, tj. (K+M) P, videti Rakić (2012).

Najpoželjnija opcija je liberalna monokratija. Svetska diktatura, čak i “prosvećena”, nije ni realna niti poželjna opcija. Teško se može očekivati da bi većina ljudi bila zainteresovana za to da ih prosvećuje vlada koja im je nametnuta. “Razvijeni svet” je već prošao stadijum istorije obeležen apsolutističkom vladavinom. Čak i kada bi povratak apsolutističkoj vladavini bio realan, nije poželjno krenuti tim putem ako je moguće ostvariti monokratiju bez ograničavanja naše slobode.

Monokratija u obliku stabilnog saveza vodećih sila, opšte rasprostranjenog moralnog koda ili superinteligentne mašine, čak i kada bi bila moguća, morala bi da očuva individualne slobode svojih podanika, jer bi se u suprotnom svet ponovo vratio autoritarnoj vladavini, to jest istorijskom stupnju koji je čovečanstvo (tj. njegov pretežni deo) već ostavio iza sebe. Povrh toga, u autoritarnoj monokratiji ne bismo mogli da se slobodno opredeljujemo za cudajmonistički način života. To znači da bi sama eudajmonija bila dovedena u pitanje. Razlog: ako ne možemo dobrovoljno da upražnjavamo vrlinu, ne možemo se smatrati delatnicima koji je uopšte poseduju. Sve u svemu, liberalnoj monokratiji valja dati prednost u odnosu na autoritarnu.

Da li je liberalno-demokratska globalna vladavina sa moralnom svrhom realna opcija? Da bi se odgovorilo na ovo pitanje, obratimo se filozofu koji je o tome imao šta da kaže još pre više od 200 godina: Kantu, naročito njegovoj ideji o “etičkoj zajednici”. U delu *Religija u granicama pukog uma (RGPU)* Kant razjašnjava da je etička zajednica više od bilo koje pojedinačne crkve. Ona je *jedna*, istinska, nevidljiva crkva, ali i “univerzalna republika zasnovana na zakonima vrline” (italik dodat).⁵ Time Kant značenje etičke zajednice nedvosmisleno proširuje na svetsku državu.

Kantova manifestna kontradiktornost kada u spisu *Večni mir (VM)* podržava savez država (“federaciju”) umesto svetske države, ukazuje na to da su se njegovi ciljevi tu znatno razlikovali od onih u *RGPU*. U *RGPU* Kant se poduhvatio toga da da opis krajnjeg stadijuma čijem ostvarenju bi čovečanstvo trebalo da teži (a postepeno to i čini). U *VM* on se bavio istorijskim međustupnjem, onim stupnjem kojem čovečanstvo treba da teži u neposrednijoj budućnosti. Na tom stupnju, svetska država još nije ostvarljiva – zbog nesavršenosti ljudskog roda. Kada ljudska bića budu dovoljno moralno uznapredovala, univerzalna država i crkva postaće moguće. Pre toga, moramo se zadovoljiti federacijom.⁶

U tumačenju Kantovog stanovišta o međunarodnim odnosima stoga je potrebno imati jasnu sliku o stupnju budućnosti o kojem Kant govori: dalekoj budućnosti (tj. približavanju krajnjem stupnju ljudskog razvoja) ili

5 Za pojam etičke zajednice, videti Kant (1793).

6 Za obuhvatnije razmatranje ovog argumenta videti Rakić (2010a)

neposrednijoj budućnosti. U *RGPU* Kant se više bavi prvim, a u *VM* drugim. Monokratija je nešto što bi Kant izvesno razumeo kao fenomen dalje budućnosti (mada ne nužno kao "krajnji stadijum" čovekovog razvoja).

Pošto se ovde tvrdi da bi monokratija trebalo da bude liberalan globalni poredak koji doprinosi obezbeđenju odgovarajućeg moralnog statusa ljudi, njeno značenje treba razumeti u skladu s Kantovim konceptom etičke zajednice: stanja stvari koje se može opisati kao svetska pravda. Međutim, šta je uopšte pravda i koliko je čovečanstvo daleko od dostizanja nečeg što se može opisati kao svetska pravda? U Rakić (2010a) iznosio sam sledeću argumentaciju.

Pravda je stanje stvari za koje smatramo da treba da postoji kao opšti standard. Razlog njenog postojanja ne može se uvek racionalno objasniti. Zašto treba da pomazemo onima kojima je pomoć potrebna ili zašto ćeš se ti, čitaoc, osetiti loše ako budeš ugrabio jedino sedište u autobusu osobi sa invaliditetom (uprkos tome što možda nećeš biti zbog toga kažnjen ni na koji način) nije nešto što možemo da objasnimo u kategorijama našeg racionalnog interesa. Moralni osećaj jeste ono što nam govori da se odričemo nekog specifičnog "koda" prema kojem stvari treba da se događaju onda kada postupamo onako kako smatramo da je moralno ispravno postupati. Ovaj kod nije pisani kod niti je bilo kakav društveno utvrđen zakon. Njegov suštinski element je koncept "razmišljanja jednog u ime svih", a to pre svega znači napuštanje pukog ličnog interesa. To je kod koji je izvan oblasti politike i stoga se razlikuje od Rusoovog pojma opšte volje (koju Ruso takođe određuje u skladu sa konceptom "razmišljanja jednog u ime svih"). Nazovimo ga *moralnim kodom*.

Da li je ovaj kod subjektivan ili objektivan? Subjektivan je u tom smislu da mi postupamo ili ne postupamo pravedno na osnovu našeg ličnog osećaja za moralnost, to jest, našeg odnosa prema moralnom kodu. Naše moralne sklonosti nisu definisane kao skup pravila koji precizno utvrđuje sadržaj moralnog koda. Uz to, ovaj kod nije prihvaćen u *pojedinačnim* društvima, već sadrži nešto što se približava *opštoj ispravnosti u čovečanstvu*. On, stoga, nije partikularan već je univerzalan. Pošto se razlikuje od Rusoove opšte volje (koja je politička, to jest partikularna sve dok ne postoji svetska država), nazivam ga *normativnom voljom čovečanstva*. A upravo je ta volja ono što smatramo pravednošću. Ona je stabilna etička i univerzalna volja, a ne promenljiva politička i partikularistička.

U tom smislu, moralni kod, pravednost/pravda i normativna volja čovečanstva imaju objektivnu vrednost. Objektivnost u oblasti morala obezbeđena je onda kada se određeni moralni čin približava konsenzusu među ljudima. Moralni kod ili pravednost ne mogu da postignu onu vrstu objektivnosti koja je odlika prirodnih nauka; međutim, objektivnost uistinu može biti postignuta u oblasti morala ako se moralni postupci prosuđuju

prema njihovoj prihvaćenosti u najvećoj mogućoj zajednici, to jest, u čovečanstvu.

Sada se postavlja pitanje kako možemo da postupamo pravedno. Preduslov za to da se *intencionalno* pravedno postupate jeste da se bude slobodan. Bez slobode ne možemo da postupamo pravedno zato što tako hoćemo, već samo zato što smo na to primorani. Istinski pravedno postupanje, s druge strane, jeste ono koje se vrši na osnovu naše slobodne volje. Pitanje pravde, stoga, u znatnoj meri jeste pitanje naše slobode. U stvari, pravda je zasnovana na našoj slobodnoj volji.

Ukoliko možemo da dokažemo da je naš istorijski razvoj obeležen ekspanzijom slobode, implikacija je da se *mogućnost* da čovečanstvo intencionalno ostvaruje globalnu pravdu takođe širi. A ako pravdu odredimo kao normativnu volju čovečanstva, ona očigledno ima kosmopolitske osnove. Ne samo što je pravda koja nadilazi državne granice nadmoćna u odnosu na partikularističke koncepte pravednosti, već ona ima i najviše izgleda da bude ostvarena u monokratiji.

Okrenimo se sada jednom potkrepljenju teze da se broj liberalnih država povećava u modernoj istoriji: članku Majkla Dojla "Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs" (Doyle 1983). U svom članku Dojl pruža empirijski dokaz za postepeno povećanje broja liberalnih država u poslednjih 200 godina⁷. Otkriva sledeće: u 18. veku tri liberalna režima, između 1800. i 1850. godine osam, između 1850. i 1900. trinaest, između 1900. i 1945. godine 29, i posle 1945. godine 49⁸.

Ako Dojlova otkrića o državama primenimo na individue, to jest, ako povećanje broja liberalnih država implicira povećanje broja slobodnih individua, možemo da zaključimo da živimo u svetu koji sve više postaje slobodan i stoga ima povećani *potencijal* da bude pravedan.⁹ Posledično, na posredan način potkrepljuje se ideja da je i stanje svetske pravde sve bliže. Pošto dokazuje tezu da se broj liberalnih država postepeno povećava, Dojl iznosi i empirijsku evidenciju za hipotezu da liberalne države međusobno ne vode ratove. Tako se potkrepljuje i ideja da živimo u svetu u kojem postepeno sve više preovladava mir.

7 Valjanost Dojlovog dokaza je i osporavana na različite načine. Ovde neću ulaziti u pitanje njegove logičke ispravnosti, već ću prihvatiti očiglednu empirijsku činjenicu postepenog porasta slobodnih društava u poslednjih 200 godina (uz uvažavanje takođe očigledne empirijske činjenice povremenih „iskliznuća“ u autoritarnu vladavinu u nekim delovima sveta, na primer u periodu interbeluma 20. Veka).

8 Važno je istaći da je Dojlov članak bio objavljen 1983, pre sloma državnog socijalizma u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Kao što je poznato, posle toga je usledilo dodatno povećanje broja liberalnih država.

9 Za moje argumente u prilog ideji da naš istorijski razvoj ide u smeru ekspanzije slobode i pravde, videti Rakić (2010, str. 17-23, str. 25-28, str. 67-71 i str. 93-101).

Postoje, međutim, i neistorijski argumenti koji ukazuju na to da bi stanje svetske pravde moglo biti sve bliže. Izložiću dva takva argumenta, jedan iz oblasti političke filozofije, drugi puko logički.¹⁰

- (1) To što vremenom sve veći delovi čovečanstva postaju slobodni ne znači da će samo ideja slobode biti sprovedena u delo kroz zakone, već i ideja jednakosti (jasno je da robovi ili kmetovi nisu bili jednaki slobodnim građanima, dok se za sve građane liberalnih država pretpostavlja da su jednaki). Pošto je sloboda preduslov za intencionalno pravedne postupke i pošto je pojam pravednosti kao "razmišljanja jednog u ime svih" neodvojiv od postulata jednakosti svih ljudi (Rakić 2010, str. 21-22), pravednost je sve prisutnija u pravnim sistemima našeg sveta. Samim tim, sve veći delovi čovečanstva steći će "naviku pravednosti"¹¹ koja će uticati na obrazovanje, medije i druge komponente komunikacije primerene pravednoj, liberalnoj (političkoj) kulturi. Ovaj argument podržava shvatanje istorije kao razvoja pravde, a ne samo kao razvoja slobode.
- (2) Logički argument je sledeći. Pošto ne postupamo onako kao što znamo da bi *trebalo* da postupamo, istorija će u jednom trenutku nužno dostići stupanj na kojem će ovaj nesklad iščeznuti. Naime, nezamislivo je da ljudska bića *nikada* neće dospeti do tačke kada će postupati onako kao što smatraju da treba da postupaju. Stoga, ako pretpostavimo da će istorija trajati dovoljno dugo, čak i ako to podrazumeva pretpostavku beskonačnog trajanja, ljudska bića će u jednom trenutku postupati u potpunom skladu s tim kako smatraju da *treba* da postupaju.¹² To će biti stadijum u kojem ćemo postupati u skladu sa našim razumevanjem pravde, i to na osnovu svoje slobodne volje. U stvari, korišćićemo našu slobodu sa pravdom kao njenom svrhom.

Vratimo se Kantu. Utvrdili smo da je etička zajednica savršeno pravedna zajednica koja se sastoji od moralno uznapredovalih ljudi. Kant tvrdi da se postepeno približavamo takvom istorijskom stupnju. To je shvatanje koje on koristi da bi opisao ono što bi se moglo protumačiti kao "svrha istorije". Kantovo shvatanje istorije je u osnovi shvatanje koje je zasnovano na njenoj moralnoj svrsi, zato što bi alternativa sagledavanja istorije kao nečega što ima svrhu bila prihvatanje mogućnosti povratka ljudi u stanje varvarizma. U krajnjem ishodu, afirmisanje napretka nije moti-

10 O ova dva argumenta, i za druge argumente u prilog tezi da se istorija približava stanju svetske pravde videti Rakić (2010, str. 21-22).

11 Za objašnjenje koncepta "navika pravednosti", videti Rakić (2010, str. 64-65).

12 Razvoj u suprotnom smeru je nerealan, zato što istoriju širenja slobode i pravde prati odgovarajuća istorija svesti. Tok ove istorije ne može da se preokrene. Stupanj do kojeg su dospеле ideje slobode i pravde ne može se ponovo proći, ali sada u suprotnom smeru.

visano samo empirijskim ili teorijskim razlozima, već i moralnim. Samim tim, društvo obeleženo etičkom zajednicom i trajnim mirom, kao krajnji stadijum istorijskog napredovanja čovečanstva, takođe je motivisano moralnošću.

Međutim, šta je u osnovi ove motivisanosti moralnošću? Prema Kantovom uverenju, to je dužnost. Mi imamo moralnu obavezu da pretpostavimo dolazak pravde, to jest, uspostavljanje etičke zajednice i trajnog mira. Korisno je pritom Kantov pojam etičke zajednice i trajnog mira dovesti u vezu s njegovim postulatima o besmrtnosti duše i postojanju Boga. Naime, pretpostavku o besmrtnosti duše Kant izvodi iz svog shvatanja prema kojem najveće dobro (moralnost) može da bude ostvareno samo ako pretpostavimo beskonačan razvoj čovekove sposobnosti za dobro. A najveće dobro može biti ostvareno samo u večnosti. Zbog toga je naša moralna dužnost da pretpostavimo besmrtnost duše. Razmatrajući pitanje postojanja Boga, Kant iznosi srodan argument: dostizanje najvećeg dobra nije moguće bez Boga, te mi stoga imamo moralnu obavezu da pretpostavimo postojanje Boga.¹³ Prema tome, dužnost jeste ono što nas nagoni da *pretpostavimo* da se svet razvija u pravcu svetske pravde (obeleženoj etičkom zajednicom i trajnim mirom), baš kao što je naša dužnost da pretpostavimo besmrtnost duše i postojanje Boga.

U svetlu ovde izloženih pravaca razmišljanja u prilog tezi da se istorija približava pravdi (Dojlov posredan argument zasnovan na povećanju broja liberalnih država u modernoj istoriji, moja sopstvena razmatranja i ona Kantova shvatanja koja su zasnovana na ideji dužnosti), moglo bi se zaključiti da se ova optimistična vizija može ozbiljno potkrepiti. Izvođenjem argumentacije iz Kantovih shvatanja o etičkoj zajednici i svrsi istorije, pokazao sam i da će pravda/pravednost kao normativna volja čovečanstva biti ostvarena u neautoritarnoj svetskoj državi, to jest u liberalnoj monokratiji. Obrazlagao sam i to da ljudski rod napreduje ka stanju svetske pravde. Samim tim, moglo bi se tvrditi da se čovečanstvo približava liberalnoj i eudajmonističkoj monokratiji.

Novе tehnologije (naročito integrisano neuropoboljšanje) ubrzaje naše napredovanje ka stanju svetske pravde, jer će unaprediti moralni osećaj u nama koji će pomoći našem opstanku i našoj dobrobiti pred opasnostima s kojima se suočavamo. Drugim rečima, iako je teško predvideti da li će i kada će monokratija biti ostvarena, verovatnoća da bude ostvarena u relativno bliskoj budućnosti se postepeno povećava. Prema tome, to što čovečanstvo progresivno postaje sve moralnije i što nove tehnologije ubrzavaju tu tendenciju dovodi u sumnju opravdanost drugog razloga za skepticizam u pogledu eudajmonističke monokratije (videti uvodno poglavlje).

13 O Kantovom dokazu za besmrtnost duše i postojanje Boga, videti Kant (1788).

Ukratko: moralno napredovanje čovečanstva potpomognuto novim tehnologijama povećava verovatnoću da će liberalna i eudajmonistička monokratija postati stvarnost u relativno bliskoj budućnosti.

3. Zaključak

Moralno napredovanje čovečanstva dovodi nas bliže monokratiji. Tvrdio sam da Kantova etička zajednica u obliku pravedne svetske države ("univerzalne republike zasnovane na zakonima vrline") jeste mogućnost koja postaje sve realnija. Liberalna monokratija kojom upravlja izvanredno razvijena i izvanredno moralna inteligencija (veštačka ili ne) možda se ne nalazi u dalekoj budućnosti.

S druge strane, utvrdio sam i sledeće: uzevši u obzir povećanje moći novih tehnologija, neizvesno je da li će čovečanstvo u svom razvoju ikada dostići stupanj prevlasti eudajmonije. Naša budućnost je takva da je ulog u njoj naš život. Mi imamo sposobnost da sebi nanesimo konačnu štetu. U svetlu brzog razvoja novih tehnologija, ova naša sposobnost postaje sve veća. Što duže ne uspevamo da postignemo eudajmonističku dominaciju, verovatnoća konačne štete se povećava. U stvari, moraćemo da napravimo izbor između etičke zajednice u obliku eudajmonističke monokratije i konačne štete. Izbor će biti između moralnog poboljšanja ljudskog roda i nekog oblika i stepena njegovog samouništenja.

02.10.2012.

Institut za filozofiju i društvenu teoriju,
Centar za bioetičke studije, Beograd

Literatura

- Bostrom N. (2006). "What is a Singleton?" *Linguistic and Philosophical Investigations* 5 (2): 48-54.
- Doyle, M. (1983). "Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs (parts I and II)". *Philosophy and Public Affairs* 12 (3): 205-35 (I) and 12-4: 323-53 (II).
- Kant, I. (1788). *Die Kritik der praktischen Vernunft* (erste Ausgabe).
- Immanuel Kant, *Kritika praktičnog uma*, Beograd, BIGZ 1990, prev. Danilo N. Basta.
- Kant, I. (1793). *Religion innerhalb der Grenzen der bloßen Vernunft* (erste Ausgabe).
- Immanuel Kant, *Religija unutar granica pukog uma*, Beograd, BIGZ 1990, prev. Aleksa Buha.

- Persson I. and Savulescu J. (2008). "The Perils of Cognitive Enhancement and the Urgent Imperative to Enhance the Moral Character of Humanity". *Journal of Applied Philosophy* 25 (3).
- Persson, I. and Savulescu, J. (2011a). "Unfit for the Future? Human Nature, Scientific Progress, and the Need for Moral Enhancement". U Savulescu, J., Ter Meulen, R. and Kahane, G (eds.). *Enhancing Human Capacities*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Persson I. and Savulescu. (2011b). "The Turn for Ultimate Harm: A Reply to Fenton". *Journal of Medical Ethics*. Online first publication of 22 February, 2011.
- Rakic, V. (2010 a). *A Theory of the Normative Will*. Belgrade: Faculty of Economics and Political Science and the Center for Ethics, Law and Applied Philosophy.
- Rakic, V. (2010 b). "The Political Hypnosis of the Owl of Minerva". 2010. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka* 4 (3): 49-76.
- Rakic, V. (2012). "From Cognitive to Moral Enhancement: A Possible Reconciliation of Religious Outlooks and the Biotechnological Creation of a Better Human". *Journal for the Study of Religions and Ideologies* 11(31): 113-128.

VOJIN RAKIĆ

LIBERAL MONOCRACY OR ULTIMATE DEMAGE

(Summary)

It will be argued that humanity's self destructive opportunities can be curbed if eudaimonic agents become socially dominant in this world. It will also be demonstrated why the domination of the eudaimonic type of agents can best be achieved in a liberal singleton, and why such a singleton is an increasingly realistic perspective in the time to come. The self-annihilation of humanity, however, will also remain a likely scenario.